

ОЦІНКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

© 2014 ОМАРОВ Ш. А. ОГЛИ

УДК 338.2

Омаров Ш. А. Огли

Оцінка сталого розвитку регіонів України

У статті розглядається проблема оцінки сталого розвитку регіонів. Досліджено існуючі методичні підходи до оцінки та виявлено, що, незважаючи на значну їх кількість, у теперішній час відсутній єдиний системний підхід, що забезпечував би комплексну та обґрунтовану оцінку з метою подальшого вибору цілей та стратегічних напрямів сталого розвитку регіонів. Запропоновано методичний підхід до оцінки сталого розвитку регіонів України, в якому загальна оцінка його рівня здійснюється за допомогою інтегрального показника, побудованого на основі рангового методу (адитивної згортки рангів соціальної, економічної та екологічної компонент розвитку регіонів України). На основі запропонованого підходу здійснена інтегральна оцінка сталого розвитку регіонів України та визначено проблемні напрями розвитку регіонів країни у соціальній, економічній та екологічній сферах.

Ключові слова: сталий розвиток, методика, інтегральний показник, складова, компонента, порогове значення, динаміка, напрям розвитку

Рис.: 6. **Табл.:** 2. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 22.

Омаров Шахін Анвер Огли – кандидат економічних наук, доцент, здобувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

УДК 338.2

UDC 338.2

Омаров Ш. А. Огли. Оценка устойчивого развития регионов Украины

Omarov Sh. A. Evaluation of Sustainable Development of Regions of Ukraine

В статье рассматривается проблема оценки устойчивого развития регионов. Исследованы существующие методические подходы к оценке и выявлено, что, несмотря на значительное их количество, в настоящее время отсутствует единый системный подход, который обеспечивал бы комплексную и обоснованную оценку с целью последующего выбора целей и стратегических направлений устойчивого развития регионов. Предложен методический подход к оценке устойчивого развития регионов Украины, в котором общая оценка его уровня осуществляется с помощью интегрального показателя, построенного на основе рангового метода (аддитивной свертки рангов социальной, экономической и экологической компонент развития регионов Украины). На основе предложенного подхода осуществлена интегральная оценка устойчивого развития регионов Украины и определены проблемные направления развития регионов страны в социальной, экономической и экологической сферах.

Ключевые слова: устойчивое развитие, методика, интегральный показатель, составляющая, компонента, пороговое значение, динамика, направление развития

Рис.: 6. **Табл.:** 2. **Формул.:** 1. **Библ.:** 22.

Омаров Шахін Анвер Огли – кандидат экономических наук, доцент, соискатель, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 эт., Харьков, 61022, Украина)

Вступ. На сучасному етапі розвитку національної економіки України актуальним є завдання переходу до сталого розвитку країни в цілому та для кожного її регіону. Збалансований розвиток регіонів країни має бути орієнтований на забезпечення умов, які дозволять кожному регіону країни мати необхідні та достатні ресурси для забезпечення гідних умов життя населення, комплексного розвитку та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Концепція сталого розвитку широке розповсюдження набула після виходу публікації доповіді «Наше майбутнє» (1987 р.), який підготувала комісія ООН з навколишнього середовища та розвитку («комісія Брундтланд»), – саме її висновки склали концептуальну основу рішень, прийнятих в рамках конференції ООН з навколишнього середовища

The article discusses the problem of evaluation of sustainable regional development. Existing methodological approaches to evaluation are studied, and it is established that, despite their considerable amount, there is currently no single systemic approach ensuring comprehensive and well-founded assessment with a view to further selection of objectives and strategic directions of sustainable development of regions. A methodological approach to evaluation of sustainable development of regions of Ukraine is proposed where the overall evaluation of its level is conducted by using an integral index constructed on the basis of the rank method (additive convolution of ranks of the social, economic, and ecological components of the development of regions of Ukraine). The proposed approach is used as the basis for integral evaluation of sustainable development of regions of Ukraine, and problematic lines of development of the country regions are singled out in the social, economic, and ecological spheres.

Keywords: sustainable development, methodology, integral index, constituent, component, threshold value, dynamics, line of development

Pic.: 6. **Tabl.:** 2. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 22.

Omarov Shakhin A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Applicant, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pydyzhd, 8 poverkh, Kharkiv, 61022, Ukraine)

та розвитку в 1992 р. у Ріо-де-Жанейро. Там були визначені глобальні проблеми сталого розвитку, прийнятий та схвалений усіма учасниками (179 держав світу) програмний документ «Порядок денний на XXI століття». У даному документі під стійким розвитком розуміється розвиток, який задовольняє потреби сьогоденного покоління і не ставить під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої [21].

Термін «сталий розвиток» сьогодні починає сприйматися в усьому світі як універсальне поняття, як модель цивілізованого розвитку.

Згідно з даним визначенням сутності поняття сталого розвитку вихідними його умовами можна визнати забезпечення:

- економічного розвитку, що підтримується на основі радикально-модифікованої ринкової системи;
- природно-екологічної стійкості на базі теорії біотичної регуляції навколишнього середовища;
- тісної міжнародної співпраці та кооперації для досягнення цілей стійкого розвитку;
- стійкого соціального розвитку на основі принципу справедливості;
- екологізації суспільної свідомості, що ґрунтується на використанні системи освіти та засобів масової інформації [13].

Отже, стратегічним напрямом розвитку регіональної політики сьогодні повинна стати реалізація нової, активної ролі регіону як суб'єкта сталого розвитку. Наукове забезпечення задач управління, узгодження критеріїв ефективності й соціальної захищеності, міжтериторіальної та ієрархічної взаємодії вимагають свого соціального й еколого-економічного системного дослідження з урахуванням політичних, міжетнічних, медико-біологічних, інформаційних та інших факторів сталого розвитку й, зокрема, розвитку відповідних теорій гармонізації інтересів сторін і т. д. [11].

Оцінка сталого розвитку регіонів країни необхідна для визначення внутрішніх й зовнішніх загроз, що дозволить виробити заходи запобігання їх негативного впливу з метою виявлення сценаріїв розвитку і вироблення оптимальної стратегії функціонування регіональних систем країни.

Отже, **метою** наведеного дослідження є розробка комплексного структурного методичного підходу до оцінки сталого розвитку регіону та на його основі оцінка сталого розвитку регіонів України.

Результати. Дослідження методичних підходів, які застосовуються для оцінки сталого розвитку регіонів [2 – 10; 12; 14 – 17; 19; 21], дало змогу зробити такі висновки:

1. Різноманітність методичних підходів до оцінки сталого розвитку обумовлюються різними цілями, які ставилися під час проведення оцінки.
2. Переважна більшість досліджених методичних підходів передбачають розрахунок інтегрального показника сталого розвитку, інші базуються на дослідженні системи часткових показників.
3. Майже всі представлені методики ґрунтуються на концепції сталого розвитку ООН: виділяють соціальну, економічну та екологічну складові (рідше враховуються інституціональна, політична та ін.), з деякими відмінностями у структурі компонент та кількості часткових показників, що їх характеризують.
4. Побудова інтегрального показника сталого розвитку здійснюється різними способами: за допомогою розрахунку середніх арифметичних та геометричних величин або із застосуванням більш складного математичного апарату.
5. Багато представлених методик мають перевантажену систему часткових показників, або таких, які не відповідають системі національної статистики, що створює мультиплікативний ефект та ускладнює проведення оцінки в динаміці.

Таким чином, проведений аналіз методичних підходів, які застосовуються при оцінці сталого розвитку регіонів, показав, що незважаючи на значну їх кількість у теперішній час відсутній єдиний системний підхід до оцінки такого складного явища як сталий розвиток регіонів, тому гостро стоїть питання розробки комплексної структурної методики, яка має об'єктивно визначати проблеми сталого розвитку регіонів країни, вибір й обґрунтованість цілей та стратегічних напрямів його досягнення.

Як основа для оцінки сталого розвитку регіону та ідентифікації його проблем в даному дослідженні використана Методика оцінки економічної безпеки, що запропонована Міністерством економіки України [12]. Дослідження рівня сталого розвитку регіонів України доцільно здійснювати відповідно до наведеного нижче алгоритму (рис. 1).

На першому етапі необхідно провести моніторинг інформаційного простору регіонів України на наявність, доступність, порівнянність та об'єктивність необхідної інформації щодо соціально-економічного та екологічного становища регіонів країни. При цьому необхідно враховувати, що особливістю сучасного етапу розвитку регіонів є збільшення обсягу нормативно-правової, статистичної та іншої інформації.

Проведений моніторинг має синтезувати різного роду інформацію, що базується на: виявленні особливостей, умов та передумов функціонування й розвитку соціальної, економічної та екологічної сфер сталого розвитку регіонів країни; аналізі тенденцій та факторів, що впливають на відтворювальні процеси; дослідженні зовнішнього та внутрішнього середовища та трансформаційних особливостей. Також його проведення необхідно базувати на системному підході, структурно-функціональному та порівняльному аналізі сталого розвитку регіонів країни; динамічному підході до проблематики, що досліджується, з використанням різних індикаторів, що характеризують як окремі напрями, так і загальний рівень сталого розвитку регіонів.

На другому етапі необхідно провести наукове обґрунтування системи показників, через що необхідно окреслити основоположні начала, згідно з якими вони можуть бути об'єднані в одну систему, тобто окреслити принципи побудови показників безпеки. Характеристика кожного компонента системи має спиратися на обмежену кількість показників.

Система індикаторів для аналізу та оцінки сталого розвитку регіонів України має відповідати таким вимогам [3; 9; 21]:

1. Виступати засобом вираження стратегічних цілей сталого розвитку регіону. Так реалізується можливість розробляти систему цільових показників для кожного індикатора, здійснювати їх моніторинг та оперативну корекцію.
2. Зв'язувати різні рівні державного регулювання сталим розвитком регіону.
3. Надавати можливість встановлення осіб, відповідальних за виконання заходів із впровадження стратегії сталого розвитку регіону.
4. Забезпечувати процес безперервної інформаційної підтримки планування та управління сталим розвитком регіону.

Рис. 1. Алгоритм проведення оцінки рівня сталого розвитку регіонів України

5. Бути елементом єдиної системи державної підтримки сталого розвитку країни.

При цьому при відборі системи показників слід керуватися такими міркуваннями [1]:

- застосування вартісних і натуральних показників по методу наскрізного і вертикального використання;
- для розрахунку показників має використовуватися існуюча система бухгалтерського та управлінського обліку, що означатиме доступність, достовірність та можливість перевірки вихідних даних;
- застосування правил міжнародної статистики, системи національних рахунків, щоб забезпечити порівнянність із зарубіжними даними;
- кількість показників має бути мінімальною, але достатньо повно відобразити соціально-економічні процеси в регіоні;
- розрахунок показників не повинен вимагати складних математичних методів і бути доступним розумінню практичним працівникам.

Виходячи з можливостей та особливостей наявної статистичної бази, а також враховуючи світовий досвід мінімізації кількості показників, для аналізу та оцінки стало-

го розвитку регіонів України на третьому етапі сформовано систему показників, що характеризують найважливіші напрямками та об'єктивно оцінюють соціальну, економічну й екологічну сфери сталого розвитку регіонів України.

На наступному етапі дослідження встановлено граничні значення часткових показників, ґрунтуючись на Методиці оцінки економічної безпеки, що запропонована Міністерством економіки України [12], статистичних даних європейських країн та розрахункових даних за регіонами України [18; 19].

Перелік часткових показників та їх порогових значень, за якими здійснюється оцінка складових, компонент та інтегрального показника сталого розвитку регіонів, наведено в табл. 1.

Відповідно до запропонованої методики (рис. 1) нормалізація часткових показників регіонів здійснювалася через перехід до такого масштабу вимірювань, коли «найкращим» значенням часткових показників відповідає значення 100 %, а «найгіршим» – значення 0.

При формуванні ознакового простору (множини часткових показників) регіонів важливо забезпечити інформаційну односпрямованість часткових показників. З цією метою метод нормування здійснюється у такий спосіб:

$$z_{ij} = \begin{cases} x_{OPT}^H \leq x_{ij} \leq x_{OPT}^B, \text{ якщо оптимальне значення обмежене інтервалом, при цьому } z_{ij} = 100\%; \\ \frac{x_{ij}}{x_{OPT}} \times 100\%, \text{ якщо частковий показник є стимулятором, при цьому } z_{ij} = 100\% \text{ при } x_{ij} \geq x_{OPT}; \\ \frac{x_{OPT}}{x_{ij}} \times 100\%, \text{ якщо частковий показник є дестимулятором, при цьому } z_{ij} = 100\% \text{ при } x_{ij} \leq x_{OPT}, \end{cases} \quad (1)$$

Таблиця 1

Перелік часткових показників та їх порогових значень за компонентами сталого розвитку регіонів України

Компонента	Частковий показник	Порогове значення
<i>Соціальна складова сталого розвитку регіонів</i>		
Демографія	Коефіцієнт природного приросту населення на 1000 населення	не менше 1,5
	Демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, %	не менше 45 не більше 60
Доходи населення	Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн	не менше середнього значення по ЄС-27
	Частка населення із середньодушовими загальними доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму, %	не більше середнього за регіонами України
Зайнятість населення	Рівень безробіття населення (за методологією МОП), % до економічно активного населення віком 15 – 70 років	не більше середнього значення по ЄС-27
	Доля економічно активного населення у віці 15 – 70 років, % до населення віком 15 – 70 років	не менше середнього за регіонами України
<i>Економічна складова сталого розвитку регіонів</i>		
Достатність рівня та динаміка росту	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн	не менше середнього значення по ЄС-27
	Темп росту ВРП у розрахунку на одну особу, %	не менше 107
Відкритість економіки	Відношення обсягу експорту до ВРП, %	не менше 37,5 не більше 50
	Відношення обсягу імпорту до ВРП, %	не менше 22,5 не більше 30
Фінансова самостійність	Частка прямих іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій, %	не менше 20 не більше 30
	Відношення доходів та видатків бюджету, %	не менше 100
	Відношення капітальних інвестицій до ВРП, %	не менше 25
Інноваційність	Кількість студентів на 10000 населення, чол.	Не менше середнього за регіонами України
	Питома вага видатків на наукові та науково-технічні роботи у ВВП, %	не менше 2
	Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції, %	не менше 15
Прогресивність структури економіки	Частка у промисловому виробництві машинобудування, %	не менше 20
<i>Екологічна складова сталого розвитку регіонів</i>		
Атмосферне повітря	Викиди шкідливих речовин у атмосферне повітря (стаціонарні та нестаціонарні джерела), т/км	не більше 0,25 процентиля за регіонами України
Вода	Частка забруднених зворотних вод у загальному водовідведенні, %	не більше 0,25 процентиля за регіонами України

де x_{ij} – значення j -го часткового показника i -го регіону;

$x_{ОПТ}^H, x_{ОПТ}^B$ – відповідно нижнє та верхнє оптимальне (порогове) значення j -го часткового показника;

$x_{ОПТ}$ – оптимальне (порогове) значення j -го часткового показника;

z_{ij} – нормоване значення j -го часткового показника i -го регіону.

Групування часткових показників у компоненти та складові здійснюється за формулою простої арифметичної середньої. Інтегральний показник сталого розвитку регіонів України розраховується як сума рангів його складових. За логікою побудови складових, компонент та інтегрального показника сталого розвитку регіонів країни вони не

можуть перевищувати 100 %, що спрощує аналіз та ідентифікацію проблем.

На останньому етапі проводиться системний аналіз результатів досягнутого рівня сталого розвитку регіонів України за його складовими, компонентами та частковими показниками, за результатами якого ідентифікуються рівень регіональних проблем згідно з методикою, яку наведено на рис. 2.

Згідно з методикою (рис. 1) загальна оцінка рівня сталого розвитку регіонів країни здійснюється за допомогою інтегрального показника, побудованого на основі рангового методу (адитивної згортки рангів соціальної, економічної та екологічної компонент сталого розвитку регіонів України).

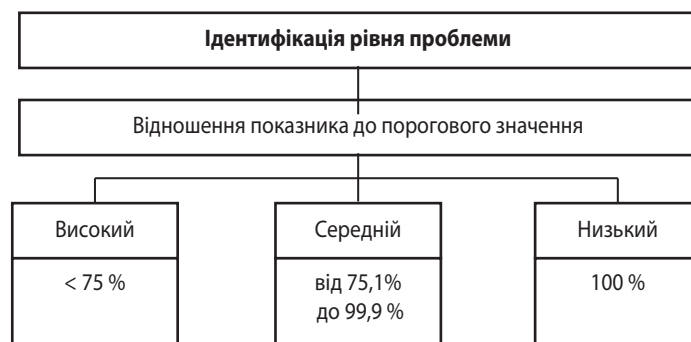

Рис. 2. Методика ідентифікації проблем сталого розвитку регіонів

У табл. 2 наведено результати розрахунків динаміки інтегрального показника рівня сталого розвитку регіонів України та його складових у 2010 – 2012 роках.

Згідно з даними табл. 2, за рангом інтегрального показника сталого розвитку регіонів України кращими були: Волинський, м. Київ, Полтавський. Незадовільним станом

сталого розвитку протягом усього періоду, що аналізувався, характеризувався Чернігівський регіон.

За значеннями інтегрального показника сталого розвитку регіони України у 2010 – 2012 рр. розподілялися таким чином (рис. 3).

Таблиця 2

Динаміка оцінки інтегрального показника сталого розвитку регіонів України та рівня його складових у 2010 – 2012 рр., ранг

Регіон	Рік											
	2010				2011				2012			
	Інтегральний показник	Соціальна складова	Економічна складова	Екологічна складова	Інтегральний показник	Соціальна складова	Економічна складова	Екологічна складова	Інтегральний показник	Соціальна складова	Економічна складова	Екологічна складова
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
АР Крим	21	15	17	18	14	11	14	19	16	10	14	21
Вінницький	24	17	27	7	23	18	27	5	19	16	27	6
Волинський	1	3	11	4	1	4	9	1	1	2	12	1
Дніпропетровський	18	13	9	26	19	13	8	26	23	13	13	26
Донецький	25	16	10	27	25	19	11	27	25	17	11	27
Житомирський	18	25	22	1	12	25	17	1	21	26	23	1
Закарпатський	6	8	7	20	6	3	10	18	4	5	6	18
Запорізький	7	12	4	21	9	14	5	22	7	12	4	22
Івано-Франківський	21	4	23	23	10	5	16	21	10	8	21	11
Київський	10	14	19	8	17	15	23	8	11	15	18	8
Кіровоградський	26	26	18	15	17	17	19	10	19	23	16	10
Луганський	21	18	8	24	26	24	12	24	23	20	8	24
Львівський	10	6	13	22	20	10	15	23	11	3	15	23
Миколаївський	4	10	5	13	4	8	4	14	5	9	7	15
Одеський	9	7	14	19	10	9	13	20	6	6	10	20
Полтавський	4	19	3	6	3	20	1	4	3	19	1	5
Рівненський	14	5	25	12	14	6	25	13	7	4	25	9
Сумський	7	22	1	14	7	22	2	11	11	22	3	16
Тернопільський	16	23	20	3	22	21	22	6	26	24	20	12

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Харківський	2	11	2	10	5	12	3	15	7	14	5	19
Херсонський	10	24	16	1	16	16	20	9	11	18	19	4
Хмельницький	17	21	21	5	23	26	21	3	21	25	22	3
Черкаський	10	20	12	9	20	23	18	7	16	21	17	7
Чернівецький	15	2	26	17	12	2	24	17	18	11	24	13
Чернігівський	27	27	24	11	27	27	26	12	27	27	26	14
м. Київ	2	1	6	16	2	1	7	16	2	1	2	17
м. Севастополь	20	9	15	25	8	7	6	25	11	7	9	25

Як видно з рис. 3, найбільш високий рівень інтегрального показника сталого розвитку в 2012 р. мали такі регіони України: Волинський – 15 (1-е місце), м. Київ – 20 (2-е місце), Полтавський – 25 (3-е місце) та Закарпатський – 29 (4-е місце).

Такі регіони країни, як Чернігівський – 67 (27-е місце), Тернопільський – 56 (26-е місце) та Донецький – 55 (25-е місце), за рівнем інтегрального показника сталого розвитку в 2012 р. значно поступалися іншим регіонам країни.

Для визначення рівня проблем за складовими інтегрального показника сталого розвитку регіони України здійснимо їх ідентифікацію відповідно до запропонованої методики на рис. 2.

На рис. 4, наведено динаміку значень складової соціальної сфери інтегрального показника сталого розвитку регіонів України в 2010 – 2012 рр.

Як видно з рис. 4, високим рівнем проблемності в соціальній сфері протягом періоду, що аналізувався, характеризувалися 11 регіонів: Чернігівський, Житомирський, Хмельницький, Тернопільський, Кіровоградський, Сумський, Черкаський, Луганський, Полтавський, Херсонський та Донецький.

Середнім рівнем проблемності в даній сфері характеризувалися 13 регіонів: Харківський, Дніпропетровський, Запорізький, Чернівецький, Миколаївський, Івано-Франківський, м. Севастополь, Одеський, Закарпатський, Рівненський, Львівський, Волинський та м. Київ.

Мінливий рівень проблемності у соціальній сфері за даний період мали 3-и регіони: Вінницький, Київський та АР Крим.

Детальний аналіз компонент та часткових показників соціальної складової інтегрального показника сталого розвитку регіонів України показав, що найбільш проблемними компонентами для них є «Доходи населення» та «Демографія», серед часткових показників даної сфери сталого розвитку регіонів проблемними є «Наявний дохід у розрахунку на одну особу» та «Коефіцієнт природного приросту населення».

На рис. 5, наведено динаміку значень складової економічної сфери інтегрального показника сталого розвитку регіонів України в 2010 – 2012 рр.

Як видно з рис. 5, високим рівнем проблемності в економічній сфері протягом періоду, що аналізувався, характеризувалися всі регіони країни, крім Полтавського, який у 2012 році мав середній рівень проблемності (76,7 %).

Детальний аналіз компонент та часткових показників економічної складової інтегрального показника сталого розвитку регіонів України показав, що найбільш проблемними компонентами для них є «Інноваційність», «Фінансова самостійність» та «Достатність рівня та динаміка росту», серед часткових показників даної сфери сталого розвитку регіонів проблемними є «Питома вага видатків на наукові та науково-технічні роботи у ВВП», «Відношення доходів та видатків бюджету» та «Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу».

На рис. 6 наведено динаміку значень складової екологічної сфери інтегрального показника сталого розвитку регіонів України в 2010 – 2012 рр.

Як видно з рис. 6, високим рівнем проблемності в екологічній сфері протягом періоду, що аналізувався, характеризувалися 20 регіонів: Донецький, Дніпропетровський, м. Севастополь, Луганський, Львівський, Запорізький, АР Крим, Одеський, Харківський, Закарпатський, м. Київ, Сумський, Миколаївський, Чернігівський, Чернівецький, Івано-Франківський, Кіровоградський, Рівненський, Київський, та Черкаський.

Середнім рівнем проблемності в даній сфері характеризувалися 3 регіони: Вінницький, Полтавський та Хмельницький.

Мінливий рівень проблемності екологічної сфери за даний період мали 2 регіони: Херсонський та Волинський.

Житомирський регіон протягом усього періоду, що аналізувався, характеризувався низьким рівнем проблемності в екологічній сфері сталого розвитку.

Детальний аналіз часткових показників екологічної складової інтегрального показника сталого розвитку регіонів України показав, що серед часткових показників цієї складової більш проблемною для регіонів є «Частка забруднених зворотних вод у загальному водовідведенні», однак показник «Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря (стаціонарні та нестаціонарні джерела)» також має дуже високу проблемність серед регіонів країни. Крім того, між регіонами країни існує дуже висока диференціація, так, відношення між максимальним та мінімальним значеннями викидів шкідливих речовин у атмосферне повітря та частки забруднених зворотних вод у загальному водовідведенні склали у середньому 125 та 60 разів відповідно.

Висновки. Таким чином, застосування запропонованої комплексної структурної методики до оцінки сталого розвитку показало, що в порівнянні регіонів країни

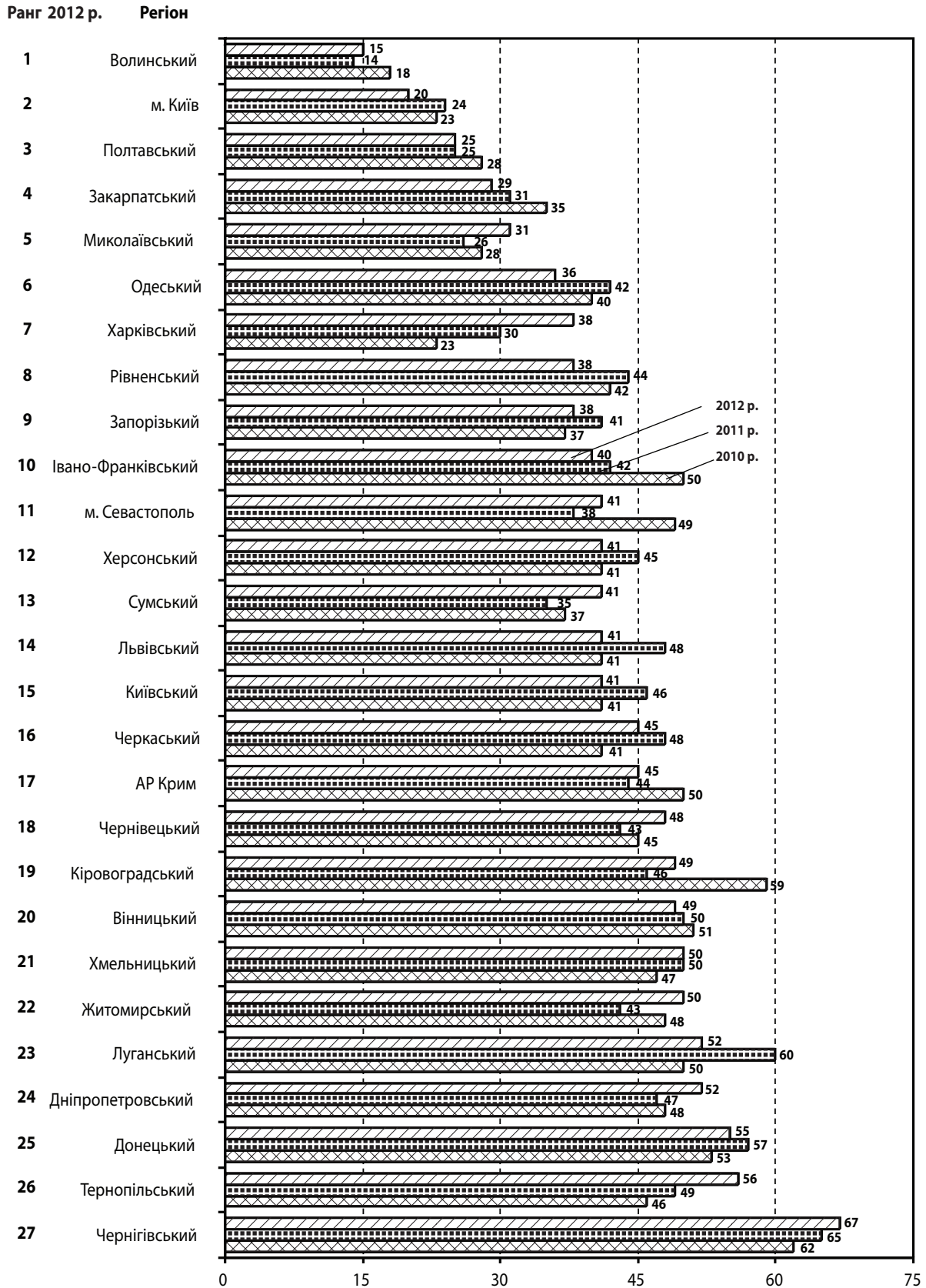

Рис. 3. Діаграма розподілу регіонів України в 2010 – 2012 роках за значенням інтегрального показника сталого розвитку

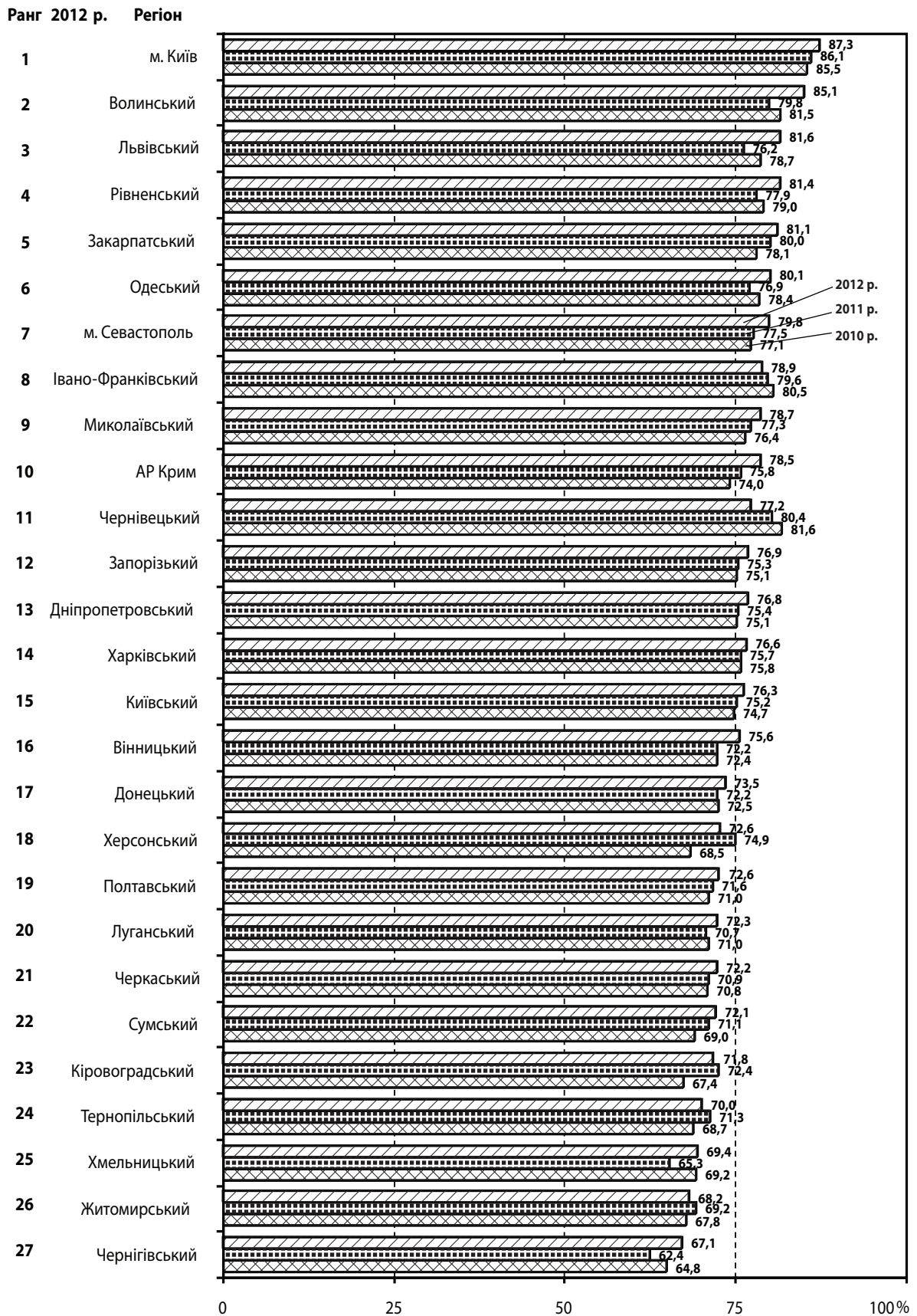

Рис. 4. Діаграма розподілу регіонів України в 2010 – 2012 роках за значенням соціальної складової інтегрального показника сталого розвитку

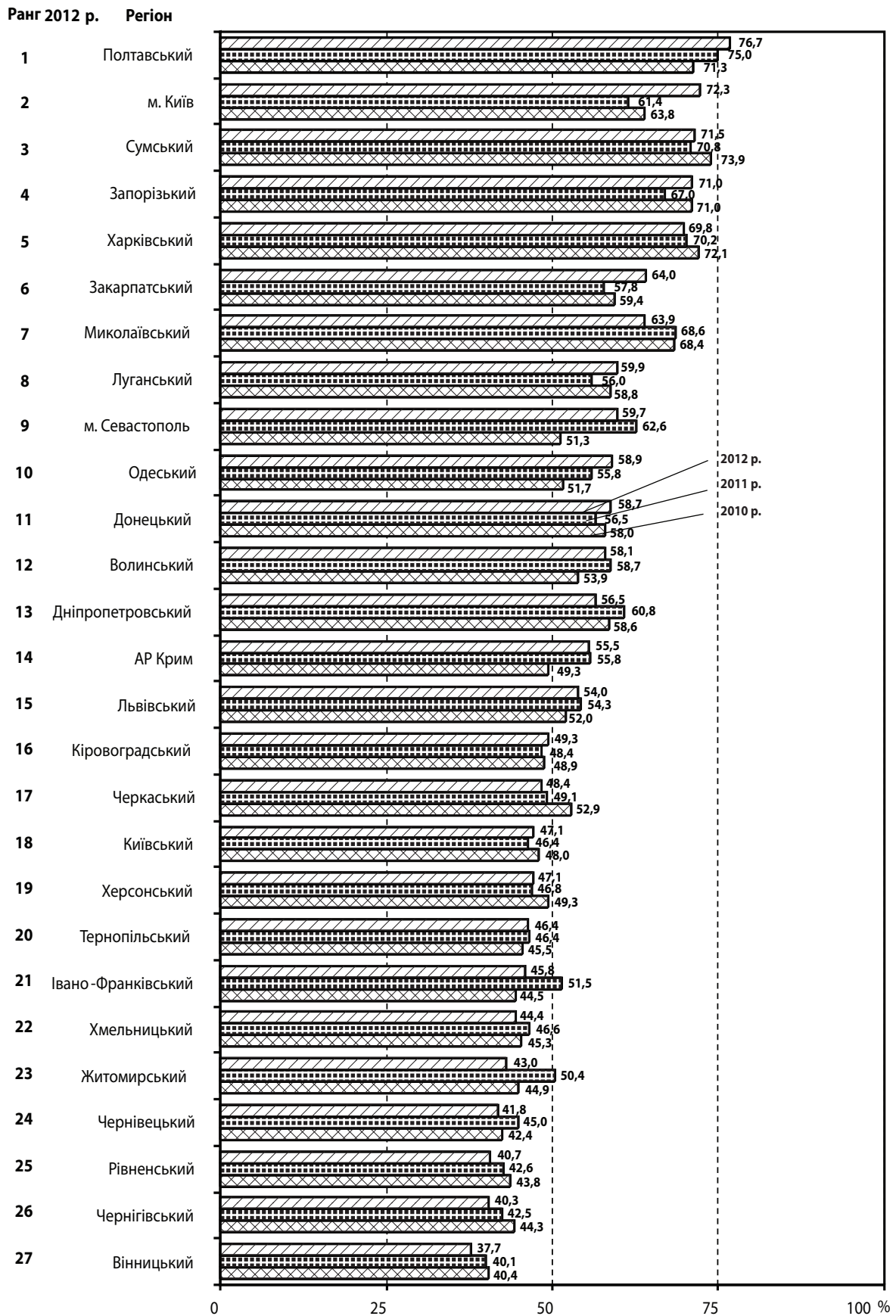

Рис. 5. Діаграма розподілу регіонів України в 2010 – 2012 роках за значенням економічної складової інтегрального показника сталого розвитку

Ранг 2012 р. Регіон

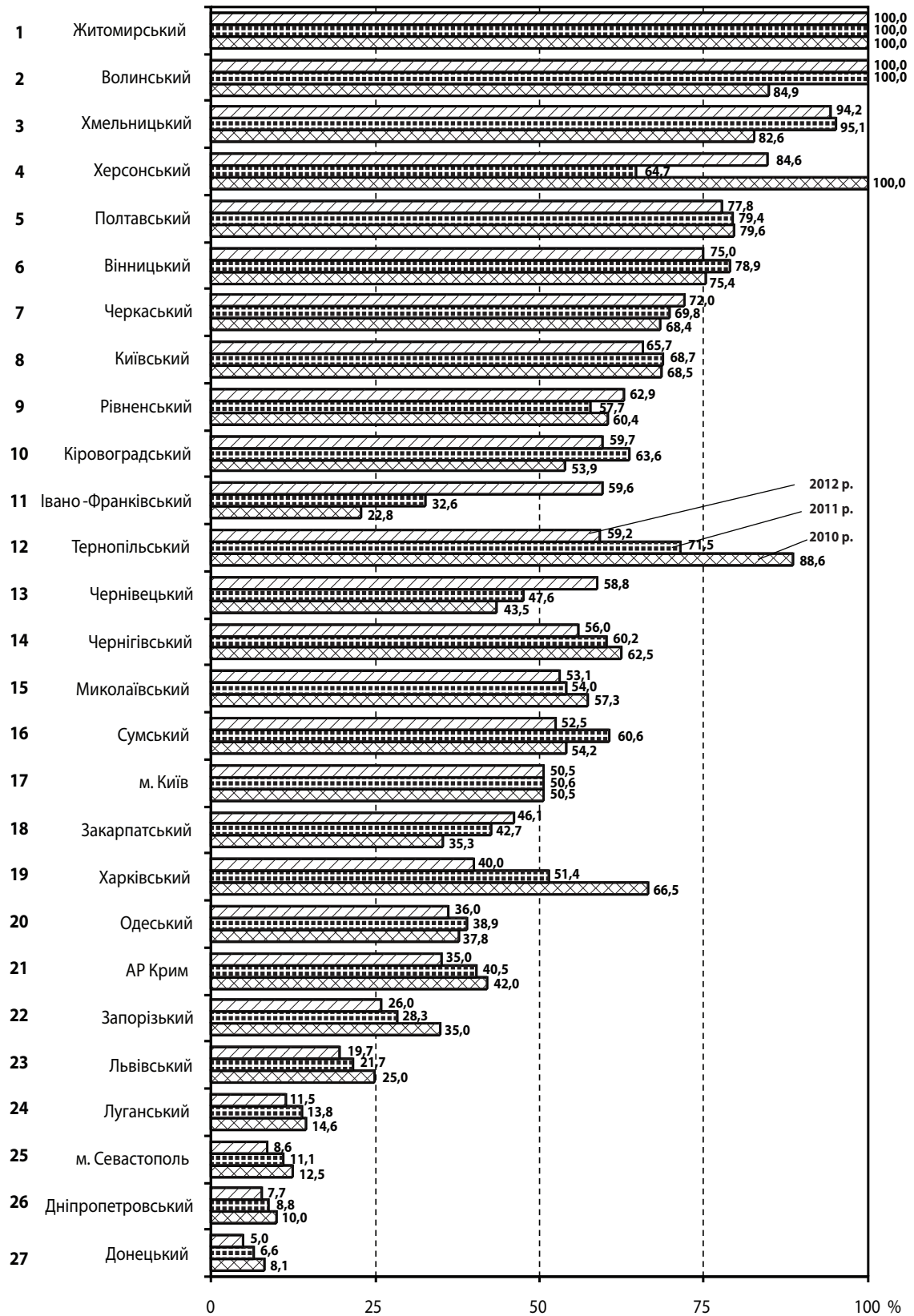

Рис. 6. Діаграма розподілу регіонів України в 2010 – 2012 роках за значенням екологічної складової інтегрального показника сталого розвитку

між собою переважна їх більшість мають суттєві проблеми у соціальній, економічній та екологічній сферах. Аналіз проблемних напрямів розвитку соціальної сфери регіонів країни виявив, що такими є низький рівень доходів населення та демографічні проблеми відтворення населення. Проблемними напрямами розвитку економічної сфери сталого розвитку українських регіонів є низькі рівні загальної продуктивності виробництва, технологічного рівня продукції, що пов'язано з недостатнім фінансуванням НДДКР, та доходності регіональних бюджетів. В екологічній сфері сталого розвитку регіонів крім її загального низького рівня спостерігається суттєва диференціація, особливо низьким рівнем характеризуються промислові регіони країни.

Отже, на основі проведеної комплексної структурної оцінки сталого розвитку можуть бути обґрунтовані цілі та стратегічні напрями покращення збалансованого розвитку країни та регіонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анализ, прогнозирование и регулирование социальной устойчивости регионов : коллективная монография / ФГБОУ ВПО «СПбГТЭУ»; [под общ. ред. Н. В. Панковой]. – СПб. : Изд-во «ЛЕМА», 2012. – 531 с.
2. Аралбаева Ф. З. Технология оценки региона как системы, обеспечивающей развитие муниципального образования / Ф. З. Аралбаева // Проблемы современной экономики. – 2008. № 2 (26) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1911>
3. Бобылев С. Н. Индикаторы устойчивого развития: региональное измерение : [пособие по региональной экологической политике] / под ред. В. М. Захарова. – М. : Акрополь, ЦЭПР, 2007. – 60 с.
4. Борисевич В. И. Экономика региона : учеб. пособие / В. И. Борисевич, П. С. Гейзлер, В. С. Фатеев. – Минск : БГЭУ, 2002. – 432 с.
5. Боташева Л. С. Оценка устойчивости развития отраслей экономики региона / Л. С. Боташева // Аудит и финансовый анализ. – 2009. № 1. – С. 1 – 5.
6. Гаркавая В. Г. Интегрированная оценка устойчивости развития регионов / В. Г. Гаркавая [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/CCN/Economics/13_garkavaja.doc.htm
7. Горяня І. В. Формування методик оцінювання сталості розвитку регіонів / І. В. Горяня // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 14, № 1. – С. 59 – 63.
8. Джерештиева Ф. Исследование понятия и критериев устойчивого развития / Ф. Джерештиева // Бизнес в законе. – 2010. – № 4. – С. 206 – 209.
9. Дохолян А. С. Проблемы устойчивого развития экономики региона / А. С. Дохолян // Современные проблемы науки и образования. – 2011. – № 5 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/99-4975>
10. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень / А. Б. Качинський. – К. : НІСД, 2013. – 104 с.
11. Кушнарєва О. С. Методи оцінки стійкості розвитку регіона на прикладі Приморського Краю / О. С. Кушнарєва, Ю. Г. Мигунов // Проблеми сучасної економіки. – 2007. – № 3. – С. 267 – 270.

12. Ляшенко І. М. Економіко-математичні методи та моделі сталого розвитку / І. М. Ляшенко. – К. : Вища школа, 1999. – 236 с.

13. Мартынов К. П. Методика оценки устойчивости развития региональной аграрной сферы / К. П. Мартынов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2013/8/ekonomika/martynov.pdf

14. Національна парадигма сталого розвитку України / за ред. проф., академіка НАН України, д. т. н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – К. : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.

15. Пельмская О. В. Формирование комплексного показателя устойчивого развития строительного предприятия / О. В. Пельмская // Управление экономическими системами. Электронный журнал [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.uecs.ru/uecs-39-392012/item/1153-2012-03-20-06-30-56>

16. Пономарев Д. Л. Анализ устойчивости развития регионов Сибири и Дальнего Востока за 2002 – 2008 гг. / Д. Л. Пономарев // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2009. – № 12 (62) – С. 111 – 116.

17. Растопчина Ю. Л. Индикаторы устойчивого развития как инструмент оценки развития сельского хозяйства и сельских территорий / Ю. Л. Растопчина, Е. И. Ковалева // Молодой ученый. 2012. № 11. С. 195 – 197.

18. Сталій розвиток регіонів України / наук. кер. М. З. Згуровський. – К. : НТУУ «КПІ», 2009. – 197 с.

19. Регіони України 2013 : статистичний збірник. Ч. 1 / Держкомстат України; [за ред. О. Г. Осауленко]. – К. : Держкомстат України, 2013. – 322 с.

20. Регіони України 2013 : статистичний збірник. Ч. 2 / Держкомстат України; [за ред. О. Г. Осауленко]. – К. : Держкомстат України, 2013. – 783 с.

21. Хомяченкова Н. А. Механизм интегральной оценки устойчивости развития промышленных предприятий : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / Н. А. Хомяченкова. – М. : 2011. – 20 с.

22. Indicators of Sustainable Development, UN Department for Policy Coordination and Sustainable Development, December, 1994.

REFERENCES

Analiz, prognozovanie i regulirovanie sotsialnoy ustoichivosti regionov [Analysis, Forecasting and social sustainability of the regions]. St. Petersburg: LEMA, 2012.

Aralbaeva, F. Z. "Tekhnologiya otsenki regiona kak sistema, obespechivaiushchey razvitie munitsipalnogo obrazovaniia" [Technology assessment of the region as a system that ensures the development of the municipality]. <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1911>

Bobylev, S. N. Indikatory ustoichivogo razvitiia: regionalnoe izmerenie [Indicators of sustainable development: the regional dimension]. Moscow: Akropol; TsEPR, 2007.

Borisevich, V. I., Geizler, P. S., and Fateev, B. C. Ekonomika regiona [The economy of the region]. Minsk: BGEU, 2002.

Botasheva, L. S. "Otsenka ustoichivosti razvitiia otrasley ekonomiki regiona" [Evaluation of sustainable development of the region's economy]. Audit i finansovyy analiz, no. 1 (2009): 1-5.

Dzhereshtieva, F. "Issledovanie poniatii i kriteriev ustoichivogo razvitiia" [A study of the concept and criteria of

sustainable development]. *Biznes v zakone*, no. 4 (2010): 206-209.

Dokholian, A. S. "Problemy ustoychivogo razvitiia ekonomiki regiona" [Problems of sustainable development of the regional economy]. <http://www.science-education.ru/99-4975>

Garkavaia, V. G. "Integrirovannaia otsenka ustoychivosti razvitiia regionov" [Integrated assessment of sustainable regional development]. http://www.rusnauka.com/CCN/Economics/13_garkavaja.doc.htm

Horiana, I. V. "Formuvannia metodyky otsynivannia stalosti rozvytku rehioniv" [Formation evaluation methods sustainability of regional development]. *Ekonomichnyi analiz* vol. 14, no. 1 (2013): 59-63.

Indicators of Sustainable Development, UN Department for Policy Coordination and Sustainable Development, 1994.

Kushnareva, O. S., and Migunov, Yu. G. "Metody otsenki ustoychivosti razvitiia regiona na primere Primorskogo Kraia" [Methods for assessing the sustainability of development in the region as an example of Primorsky Krai]. *Problemy sovremennoy ekonomiki*, no. 3 (2007): 267-270.

Khomiachenkova, N. A. "Mekhanizm integralnoy otsenki ustoychivosti razvitiia promyshlennykh predpriiatii" [The mechanism of the integrated sustainability assessment of industrial enterprises]. avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk : 08.00.05, 2011.

Kachynskiy, A. B. *Indykatory natsionalnoi bezpeky: vyznachennia ta zastosuvannia ikh hranychnykh znachen* [Indicators of national security: definition and application of the limit values]. Kyiv: NISD, 2013.

Liashenko, I. M. *Ekonomiko-matematychni metody ta modeli staloho rozvytku* [Economic-mathematical methods and models for sustainable development]. Kyiv: Vyshcha shkola, 1999.

Martynov, K. P. "Metodika otsenki ustoychivosti razvitiia regionalnoy agrarnoy sfery" [Methods of assessing the sustainability

of regional development of the agrarian sector]. http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2013/8/ekonomika/martynov.pdf

Natsionalna paradyhma staloho rozvytku Ukrainy [National paradigm of sustainable development of Ukraine]. : Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, 2012.

Ponomarev, D. L. "Analiz ustoychivosti razvitiia regionov Sibiri i Dalnego Vostoka za 2002 - 2008 gg." [Stability analysis of development of Siberia and the Far East for the 2002 - 2008 biennium]. *Vestnik Altayskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta*, no. 12 (62) (2009): 111-116.

Pelymskaia, O. V. "Formirovanie kompleksnogo pokazatelya ustoychivogo razvitiia stroitel'nogo predpriiatia" [Formation of the complex index of sustainable development of the construction company]. <http://www.uecs.ru/uecs-39-392012/item/1153-2012-03-20-06-30-56>

Rehiony Ukrainy 2013 [Regions of Ukraine 2013]. Part 1. Kyiv: Derzhkomstat Ukrainy, 2013.

Rehiony Ukrainy 2013 [Regions of Ukraine 2013]. Part 2. Kyiv: Derzhkomstat Ukrainy, 2013.

Rastopchina, Yu. L., and Kovaleva, E. I. "Indykatory ustoychivogo razvitiia kak instrument otsenki razvitiia selskogo khoziaystva i selskikh territoriy" [Indicators of sustainable development as a tool to assess the development of agriculture and rural areas]. *Molodoy uchenyy*, no. 11 (2012): 195-197.

Staly rozvytok rehioniv Ukrainy [Sustainable Development of the Regions of Ukraine]. Kyiv: NTUU «KPI», 2009.